TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Đốn ngộ trong Thiền tông và ứng dụng trong thực tập tỉnh thức

ISSN: 2734-9195 11:33 24/11/2026

Tư tưởng Đốn ngộ không chỉ mang giá trị triết học thâm sâu trong kho tàng Phật học mà còn là phương pháp thực hành đầy sinh khí cho con người thời đại mới.

Trong lịch sử phát triển của Phật giáo Đại thừa, pháp môn Đốn ngộ của Thiền tông đóng vai trò như một cuộc cách mạng về nhận thức tu tập. Bài viết phân tích cốt tủy giáo lý Đốn ngộ dưới góc nhìn kinh điển và gợi mở phương pháp ứng dụng trực chỉ này nhằm hóa giải khổ đau trong cảm thọ của tâm lý con người.

Đốn ngộ trong Thiền tông

Khái niệm 'Đốn ngộ' (□□ – sự giác ngộ tức thời, trực tiếp) được làm sáng tỏ mạnh mẽ từ thời Lục Tổ Huệ Năng qua Pháp Bảo Đàn Kinh và trở thành mạch nguồn cốt lõi của Thiền tông Đông Độ cũng như Thiền phái Trúc Lâm Yên Tử tại Việt Nam. Tinh thần này dựa trên nền tảng tư tưởng Như Lai Tạng và Phật tính sẵn có nơi tất cả chúng sinh.

Hình minh họa. Nguồn: Internet

Theo đó, vô minh và phiền não không phải là thực thể cố định cần phải trải qua vô lượng kiếp tu chứng tiệm tiến mới diệt trừ được, mà chỉ là những vọng niệm hư huyễn che lấp bản tâm sáng suốt. Giống như căn phòng tối ngàn năm chỉ cần một ngọn đèn thắp lên là bóng tối lập tức tan biến, khi hành giả nhận diện trực tiếp tự tánh thanh tịnh ngay trong sát na hiện tại, sự giải thoát liền có mặt.

Sự dung hòa giữa Đốn ngộ và Tiệm tu trong hành trì

Một sự ngộ nhận thường gặp ở người sơ cơ khi tiếp cận pháp môn Đốn ngộ là rơi vào chấp không, cho rằng đã sẵn có Phật tánh thì không cần giữ gìn giới luật hay công phu tu tập. Tuy nhiên, chư Tổ Thiền tông luôn nhấn mạnh nguyên lý 'Đốn ngộ tiệm tu' (giác ngộ trực tiếp về lý tánh, nhưng vẫn cần sự huân tập bền bỉ trong đời sống để tẩy trừ tập khí sâu dày).

Sự nhận diện bản tánh thanh tịnh là điểm tựa trí tuệ để hành giả không bị đồng hóa với vọng tưởng, còn sự thực hành Giới - Định - Tuệ trong từng oai nghi đi, đứng, nằm, ngồi chính là môi trường nuôi dưỡng tuệ giác ấy trở nên vững chãi, bất động trước mọi nghịch cảnh.

Giá trị ứng dụng của trực chỉ Thiền học trong đời sống đương đại

Đặt trong bối cảnh xã hội hiện đại với sự gia tăng của các chứng rối loạn lo âu và căng thẳng tâm lý, phương pháp thực tập trực chỉ của Đốn ngộ mang lại một lộ trình chuyển hóa rất thiết thực:

+ Chuyển hóa cơ chế đồng hóa cảm xúc: Tâm lý học hiện đại chỉ ra rằng khổ đau kéo dài do con người đồng nhất cái tôi với cảm xúc tiêu cực. Thiền Đốn ngộ hướng dẫn hành giả lùi lại vị trí của 'cái biết thuần khiết' (tánh giác) để quan sát cơn giận hay nỗi sợ như khách trần thoáng qua, từ đó cắt đứt chuỗi phản ứng vọng động ngay lập tức.

+ Thực tập Chính niệm giữa đời thường: Không tách rời thế gian để tìm cầu Niết-bàn, hành giả ứng dụng sự tỉnh biết rõ ràng ngay trong công việc, giao tiếp và hơi thở hằng ngày, biến mọi hoàn cảnh thành đạo tràng tu tập.

Tư tưởng Đốn ngộ không chỉ mang giá trị triết học thâm sâu trong kho tàng Phật học mà còn là phương pháp thực hành đầy sinh khí cho con người thời đại mới. Khi hành giả nắm vững sự dung hòa giữa tuệ giác trực chỉ và nếp sống giới hạnh, ánh sáng giải thoát sẽ hiển lộ ngay trong từng khoảnh khắc hiện tại.

Tác giả: **Tỳ kheo Thích Trung Giác -** *Chùa Phú Hội, huyện Đức Trọng, tỉnh Lâm Đồng*

Kênh nghiên cứu và thực hành Thiền học song ngữ: Pháp Âm Đốn Ngộ | Sudden Enlightenment Dharma